

Matija Divković i kultura pisane riječi: Zbornik radova sa znanstvenog skupa, ur., Marko KARAMATIĆ, Franjevačka teologija Sarajevo – Kulturno-povijesni institut Bosne Srebrene, Sarajevo, 2014., 523 str.

Matija Divković i kultura pisane riječi zbornik je radova sa znanstvenog skupa koji je održan u Sarajevu 14. i 15. listopada 2014. godine u povodu 400. obljetnice tiskanja *Nauka krstjanskoga / Sto čudesa*, prve tiskane knjige na narodnome jeziku u Bosni i Hercegovini, djela fra Matije Divkovića iz 1611. godine. Sam naziv skupa vezan je uz spomenutoga franjevca kao rodonačelnika književne riječi na bosansko-hercegovačkome prostoru te utemeljitelja ne samo franjevačke književnosti nego i cjelokupne književnosti Bosne i Hercegovine na narodnome jeziku. Divkovićevo djelo po svome je značenju nadišlo političke granice Bosne i Hercegovine i ostavilo je iznimno velik utjecaj na franjevce u Slavoniji i Podunavlju, kao i na one u Dalmaciji te stoga možemo reći kako je Divković začetnik franjevačke književnosti na narodnome jeziku nekada velike Provincije Bosne Srebrene, koja se protezala od Dunava do Jadrana. Time je Divković dao određeni poticaj franjevcima s tih prostora za stvaranje djela na narodnome jeziku, što je ujedno početak hrvatske jezične standardizacije.

Zbornik započinje riječju urednika Marka Karamatića »Uz obljetnicu Divkovićeve *Nauka krstjanskoga* i *Sto čudesa*« (7-16). Karamatić u svom uvodnom slovu daje pregledan i jasan uvid u cjelokupan okvir nastanka Divkovićeve djela i ujedno time daje dobru valorizaciju samog djela u kontekstu njegova značenja za početke književne pismenosti na narodnome jeziku kao i njegova općega značenja za književnost Bosne i Hercegovine. Između ostalog donosi i Divkovićeve životopis te ukazuje na njegov utjecaj na nastanak djela franjevačke književnosti na narodnome jeziku izvan granica povijesne Bosne.

Sam Zbornik podijeljen je na dva veća dijela. Prvi dio započinje radom Ive Beljan »Periodizacija književnosti franjevaca Bosne Srebrene. Matija Divković kao paradigma« (19-59). U radu se analiziraju načini na koje je povijest književnosti pristupala periodizaciji književnosti franjevaca Bosne Srebrene, ovdje konkretno za razdoblje 17. i 18. stoljeća te početka 19. stoljeća, nastojeći kao paradigmu uzeti Matiju Divkovića, kao najbolje obrađenoga franjevačkog pisca, kao i zbog toga što je njegovo djelo ujedinilo poticaje različitih književnih tradicija i različitih književnih razdoblja. Naposljetku autorica nastoji naći koristan okvir proučavanja franjevačke književne tradicije. »Hrvatska srednjovjekovna književno-jezična tradicija i Divkovićeve stihovi« (61-77) članak je Amira Kapetanovića, koji u tekstu povlači paralelu s hrvatskom srednjovjekovnom književno-jezičnom tradicijom i stihovima fra Matije Divkovića, pokazujući kako je njegova ćirilčna ortografija pod latiničkim utjecajem, a jezik je srednjovjekovnih čakavskih tekstova štokaviziran. Dunja Fališevac i Dolores Grmača autorice su rada pod nazivom »Divkovićeve Život svete Katarine« (79-145). U tekstu je donesena transkripcija hagiografije o sv. Katarini koju je Divković smjestio u prvi dio svoga *Nauka krstjanskoga* te je uz to napisana i popratna književno-stilska analiza stihova. Pismom Divkovićeve izdanja bavi se u svome radu »Bosančica Divkovićeve izdanja između ustava, minuskule i brzopisa« (147-171) Mateo Žagar. On analizira pismo Divkovićeve izdanja koje višestruko stoji na razmeđu između uzusa ustavne, minuskulne i brzopisne ćirilice, ali i između uzusa staroslavenske i

zapadne (latiničke) grafijske i ortografske. Pritom sve koristi posebnom paleografskom metodom izraslom na suvremenim grafolingvističkim konceptima. Članak Ive Pranjkovića »Iz Divkovićeve sintakse« (173-184) donosi neke osobitosti sintaktičkog ustroja Divkovićeve jezika na osnovi raščlambe njegova marijanskog mirakula *Sto čudesa*. Slijedi rad Marijane Horvat i Sanje Perić Gavrančić »O stilu i jeziku Divkovićeve djela *Sto čudesa*« (185-202) u kojem autorice pišu o usmjerenosti Divkovićeve jezičnog izraza koji se estetski ostvaruje sredstvima tradicionalne poetike, retoričko-stilskim konvencijama naslijeđenim iz latinske srednjovjekovne književnosti, ali i domaće srednjovjekovne proze. Pavao Knezović autor je teksta »Percepcija antike kod Matije Divkovića« (203-232) u kojemu na temelju utvrđenih izvora u postojećoj literaturi pronalazi tragove antike, uzete u užem smislu, u skladu s tadašnjim nazorima bosanskih franjevaca. U radu Ivane Lovrić-Jović »Fonološka prilagodba vlastitih imena u Divkovićeve djelima *Sto čudesa* i *Nauk krstjanski za narod slovinski*« (233-247) nailazimo na pregled vlastitih imena koja se ubrajaju u najstarije jezične spomenike. Analitičkim pristupom autorica pristupa onomastici kao dijelu franjevačke produkcije koja će imati udjela u standardizaciji hrvatskoga jezika na štokavskoj osnovici. »Suodnosi literarnojezičnih tradicija Hrvata i Bošnjaka u 16. i 17. stoljeću« (249-265) članak je Lejle Nakaš posvećen komparativnom pristupu, odnosno odnosu, dvaju paralelnih literarnih tradicija na bosanskohercegovačkom tlu u 16. i 17. stoljeću, od kojih se jedna promatra kao dio hrvatske nacionalne književnosti, a druga kao bošnjačke nacionalne književnosti. Slijedi tekst Ene Begović-Sokolija »Pamćenje Divkovića u savremenoj bosanskohercegovačkoj i hrvatskoj književnosti« (267-282). U njemu se autorica osvrće na književnoumjetnička djela četvorice suvremenih autora, nastala u drugoj polovici 20. i početkom 21. stoljeća, pokušavajući dati uvid u moduse prema kojima pamtimo Divkovića te na koji način pamćenje utječe na oblikovanje franjevaca s konca 16. i početka 17. stoljeća kao »simboličkog i kulturnog kapitala« hrvatske i bosanskohercegovačke književne tradicije. Nakon toga dolazi članak Dževada Karahasana »Divković u kontekstu suvremenog mu teatra« (283-293). Taj esejistički tekst govori o završetku prikazanja »Život svete Katarine«, koji je prema autoru na razini Divkoviću suvremenog teatra. Poviješću knjige u svome radu, »Recepcija i percepcija knjige i povijesti knjige« (295-307), autorica Lucija Krešić diskutira prezentaciju i obradu tematike povijesti knjige u novijoj hrvatskoj literaturi. O temi venecijanskog tiskarstva i vrednovanjem Divkovićeve mjesta u tom kontekstu piše u svoma članku »Venecija u hrvatskoj tiskarskoj topografiji Divkovićeve doba« (309-355) Slavko Harni. Osim navedenog autor promatra stanje u venecijanskom tiskarstvu i u vidu uzoraka izlučuje bibliografske podatke o hrvatskim knjigama tiskanim u Veneciji te u taj kontekst stavlja Divkovićeve djela, koja su sva tiskana u Veneciji. Posljednji tekst te cjeline nosi naslov »Matija Divković u njemačkom kulturnom i jezičnom prostoru« (357-368) i je rad Vesele Tutavac.

Drugi dio sadrži pet znanstvenih radova a započinje s tekstom Luke Markešića »Teološki sadržaj i značenje *Nauka krstjanskoga*« (371-390). Markešić u njemu analizira teološku metodu i sadržaje koje donosi to katekizamsko djelo poštujući teološke izvore Božje objave, vjere Crkve i crkvenog učiteljstva. Sam rad podijeljen je u više dijelova od kojih prva tri govore o naravi i ulozi toga katekizma, zatim teološkom uvodu i aktualnosti samoga katekizma, dok su druga dva dijela novosti koje daju novu teološku vrijednost Divkovi-

ćevu djelu. Mile Babić napisao je rad »Divković kao kršćanski reformator« (391-426) u kojemu dokazuje kako je Divkovićev *Nauk krstjanski*, ne zanemarujući i njegova ostala djela, obilježen reformnim nastojanjima autora, pri čemu Babić pristupa teološkoj analizi Divkovićevih misli zabilježenih u njegovim djelima. Katekizmima Divkovićeve vremena bavi se Ivan Šarčević u članku »Divković u doba katekizama« (427-443). Šarčević u kontekstu nastanka i vrjednovanja katekizamske literature katoličke obnove govori o Matiji Divkoviću i njegovu katekizmu *Nauk krstjanski*. »Utjecaj fra Matije Divkovića na homiletičku prepoznatljivost bosanskih franjevac« (445-460) rad je u kojem autor Ivo Marković progovara o propovjedničkom djelovanju bosanskih franjevaca i koliki je utjecaj Divković ostavio na tu djelatnost. Posljednji rad te cjeline a ujedno i samoga Zbornika jest »Pisani i tiskani izvori o Bosni Srebrenoj u vrijeme Matije Divkovića 1563-1631« (461-480), čiji je autor Andrija Zirdum, koji obrađuje izvore o Bosni Srebrenoj u 16. i 17. stoljeću.

Veliku vrijednost za daljnja znanstvena istraživanja predstavlja posljednji dio Zbornika »Literatura o Matiji Divkoviću« (481-522). U tome su prilogu kronološki poredani svi tiskani izvori koji govore o Matiji Divkoviću od 1774. do 2013. godine. Time je donesena potpuna biografska i bibliografska građa o tom zaslužnom franjevcu.

Izlaženjem ovog Zbornika nanovo je valorizirana i kontekstualizirana uloga Matije Divkovića u povijesti hrvatske književnosti, ali i hrvatske pismenosti. Njegovi radovi svakako su predstavljali značajan poticaj franjevcima tada velike Bosne Srebrene da počnu pisati djela na narodnom jeziku i to na štokavskoj osnovi, čime je utrput početcima standardizacije hrvatskoga književnog jezika. Njegovim tiskanjem svakako je u prvom redu dan vrijedan prinos povijesti hrvatske književnosti na bosanskohercegovačkom tlu, na isti način kao i doprinos hrvatskoj kulturnoj i crkvenoj povijesti, ističući značenje toga bosanskog franjevca za jedno iznimno važno područje u oblikovanju hrvatskoga nacionalnog identiteta.

Daniel Patafta